

Шалімова Н.С.

*доктор економічних наук, професор
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кіровоградський, Україна*

ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ПОРІВНЯНЬ ТА АКТИВІЗАЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ РІЗНИХ ФОРМ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР В УКРАЇНІ І СВІТІ

Держава за допомогою різноманітних інструментів, зокрема державні (публічні) закупівлі, пільгове кредитування, податкові пільги та преференції, має можливість формувати необхідну структуру інтересів бізнесу, які б відповідали державній стратегії розвитку, створювати сприятливе середовище для партнерського залучення бізнесу в досягнення державних (загальнонаціональних) цілей при створенні інтегрованих структур, формуванні механізмів інтеграційної взаємодії суб'єктів господарювання при започаткуванні та розвитку інноваційних проектів.

Система публічних (державних) закупівель виконує низку важливих функцій, які впливають на розвиток інноваційного середовища та функціонування інноваційно-інтегрованих структур: виробничу, споживчу, цінового регулювання, обліково-аналітичну, контрольну, стратегічну, стимулюючу тощо. З точки зору забезпечення ефективного витрачання державних коштів в рамках підтримки інноваційного клімату важливими є не лише обліково-аналітичні та контрольні функції, а і функція цінового регулювання, яка проявляється в дистанційному впливі держави на процеси ціноутворення в економіці шляхом визначення пріоритетів інвестицій в інновації, а також стимулююча функція, яка реалізується через такі принципи, як: цільового призначення фінансування на основі конкурсного відбору проектів, гарантованого фінансування на основі дотримання умов укладеного контракту, національного, регіонального та місцевих пріоритетів.

Враховуючи глобалізацію економіки та активізацію євроінтеграційних процесів в нашій країні важливою складовою оцінки ефективності публічних закупівель має стати порівняльний аналіз процедур їх виконання з відповідними системами інших країн світу. Результати такого порівняльного аналізу дозволяють виявляти зони ризику, а відповідна інформація може бути використана при розробці рекомендацій та пропозицій щодо підвищення ефективності системи публічних закупівель особливо в умовах реформування законодавства про публічні закупівлі та запровадження нової системи «Прозорро» («Prozorro»).

Важливу інформацію щодо ефективності системи публічних закупівель представляє міжнародний рейтинг, підготовлений робочою групою Світового банку. Дослідження ефективності системи публічних закупівель було започатковано Світовим Банком в 2013 році. На даний час опубліковано три звіти: 2015 року (охоплено 10 країн) [1]; 2016 року (охоплено 77 країн) [2]; 2017 року (охоплено 180 країн) [3]. В дослідженні 2017 року (Benchmarking Public Procurement 2017) [3] методика оцінки системи публічних закупівель включає такі групи показників:

1. Індикатори, які оцінюються кількісно в балах (максимальна оцінка за кожним показником, який оцінюється кількісно, становить 100 балів): 1) оцінка потреб, розміщення інформації про закупівлі, підготовка заяв (пропозицій); 2) подача заяв (пропозицій); 3) «розкриття конвертів», оцінка, вибір переможця; 4) зміст та умови укладання контракту; 5) забезпечення виконання контракту (гарантії); 6) оплата виконаних за контрактом зобов'язань;

2. Індикатори, які кількісно не оцінюються та представлені лише в описовому вигляді: 1) структура механізму оскарження; 2) механізм оскарження першого рівня; 3) механізм

оскарження другого рівня; 4) наступні скарги.

Україна була включена до дослідження, починаючи з 2016 року і два роки поспіль Світовий банк оцінює систему публічних закупівель України на досить високому рівні. В 2017 році найвища оцінка (86 балів) отримана за показником «розкриття конвертів, оцінка та вибір переможця». Високі оцінки (70 балів) отримані за показниками «зміст та умови укладання контракту», «оцінка потреб, розміщення інформації про закупівлі, підготовка заяв (пропозицій)». Середні оцінки отримані за показниками «подача заяв (пропозицій)» та «забезпечення виконання контракту» – 59 та 50 балів, відповідно. За показником «оплата виконаних за контрактом зобов'язань» Україна отримала лише 37 балів зі 100 можливих.

Враховуючи те, що в Звіті відсутня підсумкова оцінка та підсумковий рейтинг, доцільним та інформативним є порівняння отриманих оцінок за сумою балів з країнами Європи та Центральної Азії (група, яка охоплює 25 країн і до якої включено Україну), а також з окремими країнами ОЕСР, які віднесені до групи країн з високим рівнем доходу.

Країни Європи (в основному це Східна Європа) та Центральної Азії отримали не менше 250 балів (лише Узбекистан має 247 балів в підсумку, а Сан-Маріно – 253 бали). Бали в межах від 301 до 400 отримало 16 країн (64% всіх країн групи), а 7 країн (28%) мають бали в межах від 401 до 500. Україна, отримавши 372 бали (або в середньому 62,0 бали) знаходиться на 13 місці, випередивши Латвію, Киргизстан, Сербію, Литву, Таджикистан, Хорватію, Чорногорію, Білорусь, Азербайджан, Вірменію, Сан-Маріно та Узбекистан. Найвищі підсумкові бали в групі отримала система публічних закупівель Казахстану – 477 балів (середній бал – 79,5).

За таким показником, як «розкриття конвертів, оцінка та вибір переможця» Україна разом з Казахстаном, Албанією та Кіпром має найвищі бали серед країн групи – 86. За показником «оцінка потреб, розміщення інформації про закупівлі, підготовка заяв (пропозицій)» найвищу (максимальну) кількість балів (100) отримала система публічних закупівель Росії. За показником «подача заяв (пропозицій)» найвищу оцінку (94 бали) отримала Румунія, за показником «зміст та умови укладання контракту» – Казахстан (91 бал), за показником «забезпечення виконання контракту» – Болгарія (94 бали), за показником «оплата виконаних за контрактом зобов'язань» – Болгарія, Косово, Литва (75 балів).

Підсумкова кількість балів країн Європи – членів ОЕСР з високим рівнем доходу не перетинає нижню межу в 300 балів. Бали в межах від 301 до 400 отримало 17 країн, а 8 країн мають бали в межах від 401 до 500. Найвищу кількість балів отримала система публічних закупівель Іспанії – 485 балів. Як свідчать розрахунки, система публічних закупівель України за сумою балів випередила такі країни – члени ОЕСР з високим рівнем доходу, як Ісландія, Норвегія, Великобританія, Ірландія, Нідерланди, Швейцарія, Фінляндія, Люксембург, Швеція, Чехія, Португалія, Словаччина, Греція.

Результати аналізу сфери публічних закупівель свідчать про існування певних недоліків, які відповідають низьким балам України за даними оцінювання Світовим банком, що свідчить про доцільність використання результатів міжнародного оцінювання. Такі оцінки є важливими при формування сприятливого інноваційного середовища та сприянні розвитку інноваційно-інтегрованих структур із залученням іноземних інвестицій.

Література:

1. World Bank Group. 2015. *Benchmarking Public Procurement 2015: Assessing Public Procurement Systems in 77 Economies*. [Електронний ресурс]. – Washington, DC: World Bank. – Режим доступу: <http://bpp.worldbank.org/reports>
2. World Bank Group. 2016. *Benchmarking Public Procurement 2016: Assessing Public Procurement Systems in 77 Economies*. [Електронний ресурс]. – Washington, DC: World Bank. – Режим доступу: <http://bpp.worldbank.org/reports>
3. World Bank Group. 2017. *Benchmarking Public Procurement 2017: Assessing Public Procurement Regulatory Systems in 180 economies*. [Електронний ресурс]. – Washington, DC: World Bank. – Режим доступу: <http://bpp.worldbank.org/reports>

